Ari Korhonen, Katariina Huikko, Juha-Matti Kiviluoto

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Lausuntopyyntönne 16.11.2022

U 81/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta sisämarkkinoiden hätäapuvälinettä koskevaksi lainsäädäntöpaketiksi (SMEI-paketti)

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Yleiset huomiot

Kuntaliitto tukee lähtökohtaisesti esitetyn sääntelyn tavoitetta. Sisämarkkinoiden hätätilavälineen (SMEI) avulla vahvistetaan kriisien ennakointia EU:n alueella, sisämarkkinoiden toimintaa sekä luodaan nopeita ratkaisuja ongelmiin, jotka liittyvät tavaroiden, palvelujen ja henkilöiden vapaaseen liikkuvuuteen sekä tarjontaan kriisiaikoina.

SMEI-väline tarkoittaa valmius- ja kriisitoimintarakennetta, joka koostuu seuraavista pääkomponenteista:

– neuvoa-antava ryhmä;
– kehys valmiussuunnittelua varten;
– kehys sisämarkkinoiden valppaustilaa varten ja
– kehys sisämarkkinoiden hätätilaa varten.

Sääntelyllä on vaikutusta kansalliseen varautumiseen, huoltovarmuussääntelyyn ja toimintamalleihin.

CC BY ND

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Arvio sääntelyn vaikutuksista kuntakenttään

Asetusluonnoksesta ei käy selvästi ilmi, mikä sen vaikutus suoraan sovellettavana oikeutena olisi paikallisviranomaisiin, kuten kuntiin. Asetusluonnoksessa käytetään esimerkiksi termiä *toimivaltaiset viranomaiset*, jonka kohdistumista ja ulottuvuutta ei kuitenkaan ole määritelty riittävän selvästi. Koska kunnilla ja kuntayhtymillä on oma roolinsa kansallisessa varautumisessa, Kuntaliitto kannattaa ja pitää välttämättömänä valtioneuvoston kantaluonnoksessa olevaa mainintaa siitä, että asetuksen määritelmiä ja säännöksiä tarkennetaan ja selkeytetään neuvottelujen kuluessa. Toinen keskeinen selkiytettävä termi on mm. valppaus.

Kuntaliitto nostaa myös esiin, että samanaikaisesti asetuksen valmistelun yhteydessä kansallisesti arvioidaan myös SMEI-välineen suhde kansalliseen lainsäädäntöön. Suoraan sovellettavana oikeutena asetus saattaa edellyttää Suomessa lakimuutoksia, jotka kohdistuvat ainakin valmiussuunnittelun vaatimuksiin nykyistä lainsäädäntöä tarkemmin sekä sisämarkkinoiden valmius- tai hätätilan käyttöönoton osalta valmiuslain muutoksia, jotka mahdollistavat välineen käyttöönoton ja siinä määritellyt normaalista poikkeavat menettelyt. Varmuusvarastojen jakaminen jäsenvaltioiden kesken sekä mahdollinen velvoite varmuusvarastojen kapasiteetin lisäämiseksi voivat edellyttää muutoksia huoltovarmuuslainsäädäntöön ja valmiuslainsäädäntöön. Kuntaliitto kannattaa valtioneuvoston kantaluonnoksessa olevaa mainintaa siitä, että ehdotuksen suhde ja vaikutus kansalliseen huoltovarmuusjärjestelmään selvitetään ja varmistetaan, että sen perusperiaatteet voidaan säilyttää eikä kansallisen huoltovarmuusjärjestelmän toimivuus heikkene.

Yhteiset hankinnat

Asetusluonnoksessa ehdotetaan myös sääntelyä jäsenvaltioiden yhteisiin hankintoihin valppaus- ja hätätilavaiheen aikana. Luonnoksen 39 artiklan osallistuvien jäsenvaltioiden yksittäisiä hankintatoimia koskeva kielto edellyttää, että jos sisämarkkinoiden hätätilavaihe on otettu käyttöön 16 artiklan mukaisesti ja komission jäsenvaltioiden puolesta tekemät hankinnat on käynnistetty 34–36 artiklan mukaisesti, osallistuvien jäsenvaltioiden hankintaviranomaiset eivät saa hankkia tällaisen hankinnan piiriin kuuluvia tavaroita tai palveluja muilla keinoin. Mekanismi voi sinällään olla perusteltu ja tarpeellinen, sillä jo pandemia-aikana on nähty tiettyjen hankintakokonaisuuksien haastavuus kansainvälisiltä markkinoilta. Kuitenkin koska kunnat ja kuntayhtymät on Suomessa perinteisesti määritelty hankintaviranomaisiksi, tulisi artiklassa mainitun kiellon suhde perustuslain 121 §:n mukaiseen kunnalliseen itsehallintoon selvittää.

Lopuksi

Kuntaliitto arvioi SMEI-menettelyn vahvistavan koko EU-alueen huoltovarmuutta ja osaltaan parantavan ja selkiyttävän myös huoltovarmuuden tavoitteiden ja kokonaisuuden hallintaa Suomessa. Kuitenkin on kansallisesti tärkeää, ettei unionin tason yhteinen varautuminen kriiseihin korvaa tai rajoita jokaisen jäsenvaltion vastuuta omasta kansallisesta varautumisestaan. Siksi tulisi selventää ehdotuksen suhde ja vaikutus kansalliseen huoltovarmuusjärjestelmään ja varmistaa, että sen perusperiaatteet voidaan säilyttää eikä kansallisen huoltovarmuusjärjestelmän toimivuus heikkene.

SUOMEN KUNTALIITTO

Ari Korhonen
erityisasiantuntija, varautuminen

Katariina Huikko
johtava lakimies